

МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОМИТЕТ СЛАВИСТОВ
КОМИССИЯ ПО ЛЕКСИКОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИИ
НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ СЛАВИСТОВ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

**ДОКЛАДЫ И ВЫСТУПЛЕНИЯ
НА ЗАСЕДАНИИ КОМИССИИ
ПО ЛЕКСИКОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИИ
ПРИ МЕЖДУНАРОДНОМ КОМИТЕТЕ
СЛАВИСТОВ**

*XVI МЕЖДУНАРОДНЫЙ СЪЕЗД СЛАВИСТОВ
(Сербия, Белград, 23 августа 2018 г.)*

Ответственный редактор М.И. Чернышева

Москва
«ЛЕКСРУС»
2018

Доклады и выступления на заседании Комиссии по лексикологии и лексикографии при Международном комитете славистов (XVI Международный съезд славистов. (Сербия, Белград, 23 августа 2018 г.) / Отв. ред. М.И. Чернышева. – М.: «ЛЕКСРУС», 2018. – 74 с.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Чернышева М.И.</i> (Россия) Отчет о деятельности Комиссии по лексикологии и лексикографии при МКС с 2013 по 2018 гг. и презентация коллективного международного труда «Лексикология и лексикография славянских языков»	5
<i>Мирчева Е.</i> (България) Българската историческа лексикология – минало и перспективи	12
<i>Ристић С., Ивановић Н.</i> (Србија) Савремена словенска тезаурусна лексикографија – поређење основних лексикографских поступака	18
<i>Судаков Г.В.</i> (Россия) Тенденции развития русской лексики в эпоху Средневековья	34
<i>Чоролеева М., Георгиева Ц.</i> (България) Първите славянски сравнителни речници с участието на българския език	40
<i>Шапошников А.К.</i> (Россия) Из истории сравнительной лексикографии славянских языков. Перспективы праславянской этимологии в XXI в.	50
Приложение Участники проектов и изданий Комиссии по лексикологии и лексикографии при МКС	60

СТАНА С. РИСТИЋ, НЕНАД Б. ИВАНОВИЋ

Београд, Србија

Савремена словенска тезаурусна лексикографија – поређење основних лексикографских поступака*

Увод

У раду ће се разматрати основни лексикографски поступци у структурирању речничког чланка у описним тезаурусним речницима четири словенска језика: српског (у даљем тексту: РСАНУ), руског (БАС), бугарског (РБАН) и пољског (SJP PAN)¹, са циљем да се установе сличности и разлике у инвентару јединица лексикографског метајезика².

Овим излагањем се надовезујемо на наш претходни рад под насловом *Савремена српска тезаурусна лексикографија у поређењу са лексикографијом других словенских језика*³. У њему су на основу поређења шест речника словенских језика (српског, руског, бугарског, македонског, пољског и чешког) представљене опште карактеристике савремене словенске тезаурусне лексикографије, као и најбитније сличности и разлике наведених речника, и то у погледу хронологије припреме и израде, броја томова, броја одредница, временске границе лексичке грађе (доње и горње), циљева речника и главних принципа обраде лексичког материјала (однос према нормативним питањима, модели речничког описа и методолошки аспекти дефинисања). Показано је да тезаурусна лексикографија пружа солидну основу за упоређивање словенске лексикографије у њеном фундаменталном делу и да представља значајну област која заслужује посебну пажњу шире словенске научне заједнице, јер, поред осталог, показује утицај ове богате лексикографске праксе на заснивање и развој актуелних лингвистичких теорија различитих усмерења, што се савременој и најновијој лексикографији враћа у различитим видовима унапређења лексикографског рада и описа лексике у словенским језицима⁴.

* Рад је израђен у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ За детаљније информације о анализираним речницима в. списак литературе, одељак „извори“.

² Јединице лексикографског метајезика су делом преузете из традиционалне граматике, а делом допуњен јединицама специфичног лексикографског описа (квалификатори, устаљене везе речи – колокације, напомене – глосе о морфолошким, граматичким и лексикосемантичким ограничањима употребе лексеме у појединим значењима, успостављање парадигматских односа – упућивање на антониме, синониме, аналоге) (исп. Ристић 2003).

³ Рад је изложен на заседању Комисије за лексикологију и лексикографију Међународног комитета слависта у оквиру коференције (назив) одржане у Санкт Петербургу крајем априла 2016 и биће публикован у Зборнику Комисије.

⁴ О важности лексикографије као комплексне лингвистичке дисциплине која обухвата разне аспекте значења (сопствено филолошко, историјско, културолошко, социолошко и гносеолошко) која се најбоље

У овом раду упоређивање између наведена четири словенска речника засниваће се на примеру обраде придевске лексеме срп. *млад*, рус. *малодой*, буг. *млад* и пољ. *młody*. За ову лексему смо се одлучили стога што је реч о основном, неизведеном придеву који има слично значење у разматраним језицима. Упоредну анализу представимо према следећим елементима: 1. лема и информације у леми; 2. структура десне стране речничког чланка – 2.1. опште напомене; 2.2. распоред значења; 3.1. дефиниције; 3.2. информације о ограничењима лексичкосемантичке и граматичке спојивости; 3.3. квалификатори.

1. Лема и информације у леми

Заједничке карактеристике лексеме у свим речницима дају се уз одредницу у левом делу речничког чланка, у леми. У испоређивану речничких чланака наведене придевске лексеме то су најчешће информације о граматичким (фонетско-морфолошким) карактеристикама (канонски облик одреднице – придевске лексеме, други облици у смислу придевског рода, вида односно пуних и краћих облика, компарације – поређења придева и броја). Преглед информација у леми према типовима дајемо у Табели 1⁵.

На основу табеле уочене су разлике у броју и типовима информација у анализираним речницима. Уз одредницу у облику мушког рода једнине (канонски облик за придевске одреднице): акцентован у РСАНУ и БАС; у РСАНУ облик неодређеног вида; у БАС пуни облик придева; затим се наводе облици за остала два рода (женски и средњи род): у РСАНУ пуни облици због промене акцента, у БАС и РБАН наводе се наставци, а у SJP PAN информација о роду овог придева у једнини изостаје; у РБАН и SJP PAN наведен је и наставак за множину; информације о облицима мн. овог придева изостају у РСАНУ и БАС. Даље се у РСАНУ наводи акцентовани облик одређеног вида у м. роду и наставци са обележеним дужинама за остале родове; у БАС акцентован краћи облик м. р. и наставци за остале родове; затим, у свим речницима, осим у РБАН, наводе се облици компаратива, а у БАС је дата информација да овај придев нема облика суперлатива; у другим речницима информација о суперлативу изостаје. У РСАНУ у леми је наведен и антоним, придев *стар*, са квалификатором „супр.(отно)“⁶. У РБАН је дата информација о врсти речи маркирана граматичким квалификатором „прил.“, док у другим речницима ова експлицитна информација изостаје (на њу имплицитно упућују облици/наставци за род), а у РСАНУ наведена је и дијалекатска варијанта *мнад*.

реализује у фундаменталним (тезаурусним) дескриптивним речницима в. Скларевска 2013: 588, чији значај се огледа и у томе што пружају методолошку могућност разграничења синхроније и дијахроније, као и синхрони поглед на динамички лексички систем (в. нав. дело: 592).

⁵ Све табеле на које се упућује дате су у прилогу овом раду.

⁶ У речницима руског и бугарског језика антоним, придев *старый*, *стар* наведен после дефиниције првог, основног значења (у бугарском и у одговарајућим другим значењима), маркиран квалиф. „противпол.“, за разлику од РСАНУ у коме се наведени антоним односи на сва реализована значења; у SJP PAN информација о антониму изостаје али је после дефиниције основног значења наведен наведен синоним *niestary*.

Једна од најважнијих разлика између придева у испоређиваним језицима, утврђених на основу датих или изостављених информација у леми, односи се на морфолошко-синтаксичку категорију која се у срп. језику реализује у виду одређеног и неодређеног вида, а у рус. језику у виду пуних и кратких облика. У буг. језику придевски вид се третира као синтаксичка категорија а реализује се у виду постпозитивног члана са обележјем сва три рода у једнини и универзалним обликом за множину⁷. То је, вероватно, разлог што се у реч. буг. језика не јавља информација о прид. виду, док се у савременом пољском језику краћи облик овог придева маркира као застарео (исп. **młody**, † **młod**, *Słownik języka polskiego* (1–8), Warszawa 1900–1927, ур. Jan Karłowicz, Adam Antoni Kryński, Władysław Niedźwiedzki).

У метанализи информација које се дају у леми, поред наведених сличности и разлика, закључено је да је са становишта активне улоге речника, формализације и унапређење описа лексичких јединица (исп. Ристић, Ивановић 2011) веома важно успоставити валидне критеријуме како за избор довољног броја граматичких информација тако и за типове информација које се наводе у овом делу речничког чланка, како би се и на нивоу лексичког система дала предност лексикографском портрету у односу на лексикографски тип (исп. Апресјан 2010: 33).

2. Структура десне стране речничког чланка

2.1. Опште напомене

Уочено је да је у свим разматраним речницима структура речничког чланка полисемне лексеме *млад* установљена на основу сличних лексикографских поступака а предствљена различитим техничким, графичким поступцима. У свим случајевима установљеним лексикографским метајезиком успоставља се место сваког појединачног значења у лексичком систему разматраних језика – њихов лексички статус, уз истовремено указивање на правила њиховог функционисања на синтагматском и парадигматском плану (исп. Апресјан 2000: 64 и 2010: 101–102).

У обради лексеме *млад* и њених еквивалената у испоређиваним језицима најобимније речничке чланке доносе РСАНУ (8 значења са подзначањима) и РБАН (11 значења), како у погледу издвојених значења и броја информација, тако и у погледу сегментације и илустративног материјала. Другачија је сегментација речничког чланка, у БАС са 5 значења и SJP PAN са 4 значења и издвојеним реализацијама употребе придева *młody* у уменичкој служби. У већини речника, колокације, идиоми и фразеологизми се наводе у оквиру сваког појединачног значења (у БАС, SJP PAN и РБАН, с тим што се у РБАН некњижевни фразеологизми и идиоми дају на крају речничког чланка издвојени графичким знаком – ◇). У наведеном погледу разликује се РСАНУ у коме је сегментација значења и њихова хијерархијска уређеност много детаљнија и експлицитно означена, тако што се у оквиру већине од 8 установљених

⁷ О карактеристикама прид. вида у српском језику в. Пипер, Клајн 2014: 131–134; а о карактеристикама пуних (атрибутивних) и кратких (предикативних) облика придева у руском језику в. *Краткая руская грамматика* 1989: 214–215, 226–234. О прид. виду у буг. језику в. *Јужнословенски језици* 2009: 73–74, 178, 179–180.

значења издвајају подзначења малим словима азбуке, значења у оквиру подзначења арапским бројевима са обликом заградама, а нијансе значења графички се одвајају тачком запетом. У РСАНУ сви фразеологизми и идиоми представљени су на крају речничког чланка и маркирани квалиф. „Изр.(ази)“.

2.2. Распоред значења

По типу реализованих значења разматране придевске лексеме уочена је велика сличност у испоређиваним језицима, иако та сличност није видљива у формалној организацији речничких чланака, јер су типови значења различито распоређени у полисемној структури с мање или више критеријалности и систематичности. Међутим, када се сва издвојена значења упореде са значењима речничког чланка лексеме *молодой*, наведеног као пример сегментације и структуралне уређености полисемне лексеме у изради активног речника (Апресјан 2010: 74–75), очигледно је да су и у представљеним значењима ове придевске лексеме у свим испоређиваним језицима могу препознати три *макросеме*, или у терминологији Ј. Апресјана *идеје*: 1. идеја ‘молодого возраста’ – УЗРАСТА НЕКЕ ОСОБЕ ОД РАНОГ ДЕТИЊСТВА ДО ЗРЕЛОГ ДОБА, 2. идеја ‘недавнего времени возникновения чего-то’ – НЕДАВНОГ ВРЕМЕНА ПОЈАВЉИВАЊА (НЕКОГА, НЕЧЕГА), и 3. идеја ‘относительного возраста’ – РЕЛАТИВНОГ УЗРАСТА (НЕКЕ ОСОБЕ У ПОРЕЂЕЊУ СА УЗРАСТОМ ДРУГЕ ОСОБЕ): идеје према којима су значења разврстана у три блока (укупно девет значења) (исп. нав. дело: 75), што одговара просечном броју значења ове лексеме представљених у испоређиваним речницима.

Пример организације значења у РСАНУ, РБАН, БАС и SJP PAN разврстаних према моделу придева *молодой* (1.1.–3.) из Апресјан 2010: 74–75, дајемо у Табели 2.

Из изложеног прегледа организације значења у анализираним речницима могу се извести следећи општи закључци. РСАНУ показује линеарну сегментацију значења и њихово уланчавање у оквиру значењских комплекса: уочљиво је настојање, не увек оствариво, да распоред значења прати распоред макросема. РБАН је по подели на значења сличан српском, с том разликом што се у овом речнику запажа и принцип нормативне организације значења: стандардна значења центра и нестандартна значења периферије, на периферију се измештају значења маркирана као „народно-поетска“, „разговорна“, „дијалекатска“ и „иронична“. БАС у највећој мери одговара Апресјановом моделу, будући да се код њега запажа доследна организација значења у оквиру макросема (уп. нпр. макросему 2.1. којој одговарају значења под 3. у руском речнику). Коначно, сличан руском по организацији је чланак у SJP PAN, с том разликом што се у њему значења организују више према граматичким него према семантичким параметрима. Из овог разлога је код овог речника другачији распоред семантичких реализација у оквиру појединачних макросема (уп. нпр. значења под макросемом 3. у БАС и SJP PAN: код SJP PAN се, за разлику од БАС, уочава се и формално измештање значења мотивисаних именичком службом придева у засебан део речничког чланка у виду лексикализације).

3.1. Дефиниције

Дефиниције у оквиру речничког чланка су пре свега описне, а употребљавају се и синонимске, или комбиноване, описно-синонимске. Пошто придев *млад* припада основном лексичком фонду, у опису значења изостају упућивачке дефиниције. За илустрацију сегментације и распореда значења приложена је Табела 3, у којој се дају реализације употребе семантичког комплекса 'који припада неком од наредних поколења' и деривирани значења из овог комплекса у РСАНУ, РБАН, БАС и SJP PAN.

У РСАНУ, БАС и SJP PAN значење са макросемом 'релативног узраста' и формално је маркирано употребом придева у облику компаратива, док је у РБАН за исту ситуацију употребљен основни облик придева. У РСАНУ и БАС наведено полазно значење је проширено на домен „потомка“ (придев се додаје се уз име или презиме неке особе: у РСАНУ у облику компаратива, у БАС у основном облику: срп. Петар Настић млађи, Петронијевић млађи, Милица млађа.; рус. *Молодой Щербацкий*). У SJP PAN овај домен је дефинисан као „наследна линија“ са семантичким ограничењем: *młodsza linia, gałąź (rodu)*.

Даља значења деривирани из наведеног полазног значењског комплекса реализована су на основу ограничења граматичке спојивости: употребом компаратива и именичке службе у РСАНУ, именичке службе и ограничења на множину у РБАН, и именичке службе издвојене у виду лексикализације у SJP PAN. У БАС даља деривација значења овог типа није евидентирана.

У РСАНУ се запажа већи број деривираних значења. У овим значењима придевом *млад* се квалификују особе које су по хијерархији ниже, потчињене или подређене (зн. 7), ниже по статусу, занимању (*млађи* као слуга, служинче, 8.г.) и нови, другачији по знању, искуству (*млађи* нараштај) (8а). На овом значењу заснива се употреба придева у називу организација, удружења и сл. која је изложена у РСАНУ и SJP PAN: срп. **млад б: ист.** (као први део у називима организација, удружење и сл.) *који се бори за остварење неког националног, политичког или културног програма, нових тенденција*: млада Европа, млада Немачка, млада Црна Гора и сл.; и пољско: Δ **Młoda Polska а** „okres w literaturze i sztuce polskiej przypadający na ostatnie lata XIX i początek XX wieku, nazywany również neoromantyzmem; grupa pisarzy (reprezentujących ten okres” **б**) «tajny związek niepodległościowy powstały w 1834 iv wśród Polaków na emigracji”», под *młody* 1. Друга слична значења у SJP PAN представљена су на другачији начин, у оквиру засебног блока – лексикализованог облика именичке службе придева „*młody*“. Запажена је и експлицитнија формулација наведених реализованих значења у РСАНУ у односу на општију формулацију у SJP PAN, што се нарочито огледа у значењу 'скорије, новије постање' које је у РСАНУ терминологизовано (као млађа геолошка формација 4.а.), док је у SJP PAN ово значење проширено и на друге реалije релативно новијег постања (*млађе житарице* и сл.).

3.2. Информације о ограничењима лексичкосемантичке граматичке спојивости

Уз издвојена значења и дефиниције у речницима се дефинишу правила/ограничења њихове граматичке, семантичке и лексичке спојивости, само су те информације различито распоређене у односу на дефиницију, што се може видети из Табеле 2. Ограничења граматичке спојивости (непотпуна граматичка парадигма у реализацији значења придевске лексеме)⁸ дају се испред дефиниције у виду напомене у РСАНУ, РБАН и БАС, а у SJP PAN у виду посебног блока лексикализоване именичке функције придева *młody* (в. срп. млад 1. д; 7. и 7а; 8 у свим подзначањима; истакнуте делове рус. молодой 1, молодой 3, молодой 4, молодой 5; буг. млад 11 и пољско: **młody, młoda** w użyciu rzeczownikowym у свим значењима). У реализацији неких значења на основу граматичке ограничености утврђено је да најчешће суделује облик компаратива, употреба придева у именичкој служби у једном или у сва три рода у једнини или у множини, а у руском и употреба пуне или кратке форме придева (код појединих значења уз још нека граматичка ограничења).

У РСАНУ и РБАН и ограничења лексичкосемантичке спојивости (непотпуна семантичка парадигма у реализацији значења придевске лексеме) такође се наводе испред дефиниције (изузев напомене дате у склопу дефиниције основног значења српске лексеме **млад** 1.а.): РБАН: ... // **За растение** — който е поникнал, покарал скоро; крехък, тънък, под млад 1; затим млад **5. Само в съчет. младо вино**. Вино, което още не е прекипяло; млад **6. За фасул, бамя, лук и др.** — който се бере и консумира още неузрял, зелен. **Противоп. зрял; млад 7. За отрязък от време** — който е след детството и преди зрелостта; младежки. **Противоп. стар.** и сл.; РСАНУ: (обично у вези са “луд“, “зелен“) који још није достигао духовни развој зреле особе, неискусан, наиван због младости; (уз именицу **старац**) **1)** који је још у снази, крепак, бодар; **2)** који је пре времена изгубио особине младости, прерано остарео, оронуо, под млад 1. в. и г. У БАС ограничења лексичкосемантичке спојивости дају се у напомени после дефиниције: ... ◇ М о л о д о й человек. **О юноше**; холостом мужчине: Он был очень милый молодой человек, под молодой 1; || Недавно родившийся. **О животных**; || Недавно начавший расти. **О растениях**, под молодой 3; Обычно в полной форме. Недавно приготовленный (без достаточной крепости, остроты). **О напитках, продуктах** и т. п., молодой 4.

Из претходног излагања је уочљиво да се наведена ограничења у реализацији придевских значења узимају и као критеријуми у рангирању њихових значења, који је мање или више заступљен у испоређиваним речницима. Критеријум непотпуне

⁸ Информацији о непотпуној граматичкој или семантичкој парадигми у речницима (у случају придева *молодой* ограничена употребе ове лексеме на краји односно пуни облик придевског вида у појединим значењима) представља један од важнијих захтева у свременој теорији интегралног описа и лексикографској пракси (и то не само у изради речника активног типа), поред осталог и зато што се наведени показатељи узимају као формални критеријуми за нижу, перифернију позицију неког значења у хијерархијском распореду полисемне лексеме (исп. Апресјан 2010: 68). О седам формалних критеријума за успостављање хијерархијског распореда значења в. нав. дело: 72–74 а зоналној структури речничког чланка и типовима информација у зонама у изради активног речника в. нав. дело: 78–79, као и о зоналном распореду значења у традиционалној лексикографији в. нав. дело: 23.

граматичке парадигме примењен је у рангирању значења у чланку лексеме *молодой* у БАС јер су не само на његовој периферији него и на периферији основног значења смештена она коју су реализована са ограничењима на употребу пуног односно краћег облика овог придева (молодой 3 и молодой 4), као и она значења која су реализована у уз промену придевске у именичку функцију (молодой 5). Примену овог критеријума налазимо и распореду значења и у реч. чланку придева *млад* у РСАНУ, у коме су на периферију измештена значења која се реализују само у компаративу и/или именичкој служби (млад 7 и млад 8), а његова примена у SJP РАН истакнута је и издвајањем такве ограничености употребе – придева у именичкој функцији **mlody, mloda** у посебан блок на крају речничког чланка. У РБАН примери значења распоређених на периферију показују примену критеријума ограничене семантичке парадигме на основу ограничења лексичкосемантичке спојивости овог придева.

У БАС се као дефиниције или делови дефиниција наводе и прагматички услови реализације одређеног значења: ~ Из молодых да ранни. О човеке, сразу проявляющем себя на каком-либо поприще (чаще с отрицательной стороны); Молодой человек. Обращение к молодому мужчине или к мужчине младше возрастом, под молодой 1.

4. Квалификатори

Однос лексикографских поступака у дефинисању придева *млад* између испо-ређиваних речника може се пратити и у употреби квалификатора којима се указује на различите видове функционалностилске и нормативне употребе ове лексеме.

Како показује Табела 2, придев *млад* у словенским речницима квалификује се у оквиру два основна домена: 1) домен стандарднојезичке норме, и 2) функционалностилски домен. У оквиру ових домена запажа се висок степен еквиваленције у употреби појединачних квалификатора.

Квалификатори домена стандарднојезичке норме заступљени су у свим испо-ређиваним речницима: у РСАНУ употреба квалификатора „покр.“(ајинско) (млад 7. б.); коме је у РБАН еквивалентан квалификатор „дијал.“ (уп. млад 10.). Квалификатор „дијал.“ у РБАН комбинује се и са квалификатором „ирон.“, чиме се маркира иронична, експресивна употреба (уп. Нашла млада невеста секира зад вратата. Диал. Ирон.; Подмладил съм се с младите камъни. Диал. Ирон.). У SJP РАН у оквиру истог домена употребљен је квалификатор „pot.“ са значењем „народски, народно“ (уп. 2. ... Δ pot. Cos (np. suknia) jest za młode dla kogo „coś jest nieodpowiednie względu na dojrzały, podeszły wiek danej osoby”). У БАС и РБАН на ограничења нормативног типа указује квалификатор „разг.“ (уп. руски: С неопр. формой глаг., а также с союзом чтобы и неопр. формой глаг. Разг. Слишком неопытный, незрелый (чтобы наставлять, осуждать и т. п. кого-либо): Молод еще надо мною шутки шутить; Молодой ты еще, чтоб мне такие слова говорить; бугарски: Млад и зелен и (съкр. млад-зелен). Разг. 1. Съвсем млад. 2. Неопитен, незрял. Младо и старо. Разг. Всички хора).

Квалификатори функционалностилског домена заступљени су у српском и бугарском речнику: у РСАНУ квалификатор „песн.“(ички) (уп. млад 4. г.: млада зора, млади

дан); у РБАН еквивалентан квалификатор „нар.-поет.“ (уп. млад 3: Лудо-младо, луди-млади).

Закључак

На примеру речничких чланака придева *млад* и његових еквивалената у четири словенска тезаурусна речника показане су сличности и разлике у начину представљања ове полисемне лексеме. Резултати упоредне анализе показују да тезаурусна обрада разматране придевске лексеме, која припада основном лексичком фонду, и поред различитих лексикографских поступака, више указује на сличности него на разлике у реализацији њених значења и употребе у разматраним речницима. Велика сличност се испољава у фундаменталним карактеристикама ове лексеме, представљеним у десном делу речничког чланака – у дефиницијама и примерима употребе, и то не само у реализованим основним значењима него и у механизмима реализације деривираних значења (метонимијски и метафорични пренос номинације, ограничења граматичке и лексичкосемантичке спојивости), а разлике у граматичким карактеристикама (фонетско-морфолошким), представљеним у левом делу речничког чланка, у леми.

Утврђене чињенице у наведеном смислу поред практичног значаја у домену упоредне тезаурусне словенске лексикографије могу се вредновати и са лингво-културног становишта словенског језичког и културног идентитета, који се, поред осталих у науци познатих начина, може успоставити и преко „модела лексичких слојева“ односно његовог „епистемолошког конструкта“ (Шипка 2017: 134). Према том моделу на општем плану, на нивоу лексичке масе, уз разлике које се из различитих разлога јављају и раздвајају језике, у сваком од словенских језика остаје нешто непромењено, што на неки начин и даље повезује словенске језике и културе и што их разграничава од других језика и култура (нав. дело: 135)⁹. Тако се на сличностима, сачуваним у лексичким слојевима, гради заједнички словенски културни идентитет, а на разликама културни идентитет засебних словенских језика (исп. нав. дело: 135–136). У нашем случају показатељ културног словенског идентитета представљају сачувана слична значења лексеме *млад* у четири испоређивана словенска језика, која се одликују високим степеном стабилности и која, као непромењени елементи, припадају дубинском лексичком слоју, чине његово „етимолошко памћење“¹⁰, док истакнуте граматичке разлике, које припадају површинском лексичком слоју, представљају обележиваче идентитета сваког појединачног словенског језика и његове културе.

⁹ У реконструкцији модела лексичких слојева односно епистемолошког конструкта аутор Д. Шипка издваја три слоја: дубински, интеракцијски и површински слој. На дубински лексички слој, према овом аутору, историјске датости, па и политичка воља заједнице говорника имају само ограничен утицај и то само у одређеним историјским периодима (нав. дело: 135–136).

¹⁰ О заједничком балтословенском, свесловенском и прасловенском пореклу придева *млад* в. Скок II 1972: 438–439.

ИЗВОРИ

- РСАНУ: Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Т. I–XX, у изради. Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–2018.
- БАС: Словарь современного русского литературного языка. Т. I–XVII. Москва; Ленинград: Академия наук СССР, Институт русского языка, 1950–1965.
- РБАН: Речник на българския език. Т. I–XV, у изради. София: БАН, Институт за български език, 1977–2015.
- SJP PAN: Słownik języka polskiego. Т. I–XI. Warszawa: Polska akademia nauk, 1958–1969.

ЛИТЕРАТУРА

- Апресян Ю.Д.* Об активной лексикографии // Проспект активного словаря русского языка / Отв. ред. Ю.Д. Апресян. Москва: Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, 2010. С. 17–152.
- Aprjesjan Juri.* Systematic Lexicography. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Ивановић Ненад.* Лексикографски поступак у Огледу Речника СКА (1944) и Речнику САНУ (на примеру обраде полисемних речи) // Путевима речи. Зборник радова у част Даринки Гортан Премк / Ур. Р. Драгићевић. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за српски језик са јужнословенским језицима, 2017. С. 325–337.
- Јужнословенски језици: граматичке структуре и функције / Ред. П. Пипер. Библиотека Пут у речи. Књига 15. Београд: Београдска књига, 2009.
- Краткая русская грамматика / Ред. Н.Ю. Шведова, В.В. Лопатина. Москва: «Русский язык», 1989.
- Пипер П., Клајн И.* Нормативна граматика српског језика. Друго, измењено и допуњено издање. Нови Сад: Матица српска, 2014.
- Ристић Стана.* Лексикографски метајезик и српска дескриптивна лексикографија // Научни састанак слависта у Вукове дане 31/2. Београд: Филолошки факултет, 2003. С. 119–130.
- Ристић Стана, Ивановић Ненад.* Предлог за модернизацију рада на Речнику САНУ // Граматика и лексика у словенским језицима. Зборник радова. Матица српска – Институт за српски језик САНУ. Нови Сад: Београд, 2011. С. 529–553.
- Скляревская Г.Н.* Современная русская лексикография: достижения и лакуны // Славянская лексикография. Международная коллективная монография / Отв. ред. М.М. Чернышева. Москва: «Азбуковник», 2013. С. 579–615.
- Skok Petar.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Knjiga druga. К – пони¹. Zagreb: JAZU, 1972.
- Шипка Данко.* Лексички слојеви словенског културног идентитета // Путевима речи. Зборник радова у част Даринки Гортан Премк / Ур. Р. Драгићевић. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за српски језик са јужнословенским језицима, 2017. С. 131–142.

ДОДАТАК

Табела 1: Преглед информација у леми према типовима (за РСАНУ, РБАН, БАС и СЈР ПАН)

Језик / речник	одредничка реч	морф. инфо 1: род; имплицитна инф. о врсти речи	морф. инфо 2, експлицитна инф. о врсти речи	акцентска инф.	морфолошка инф.: прид. вид; степен поређења; број	варијантна употреба одр. речи	семантичка повезаност лексеме као одр. речи
РСАНУ	млад	млада, младо		(одр. млади, -а, -о [прид. вид]; комп. млађи [ст. пор.]		(дијал. мнад)	супр. стар
РБАН	МЛАД	-а, -о,	прил.		мн. -и [број]		
БАС	Молодой	ая, ое		молод, а, о [прид. вид]; сравн. ст. моложе [ст. пор.], превосх. ст. нет. [ст. пор.]			
СЈП ПАН	mlody				mlodzi , [као персонални облик мн.]; mlodszy [ст. пор.]		

Табела 2: Значења у РСАНУ, РБАН, БАС и СЈР РАН разврстана према моделу придева *молодой* (1.1.-3.) из: Апресјан 2010: 74–75.

РСАНУ	РБАН	БАС	СЈР РАН
МОЛОДОЈ 1.1 ‘ТАКОЙ, КОТОРОМУ НЕМНОГО ЛЕТ’ (КОМЕ НЕМА МНОГО ГОДИНА)			
1. а. <i>који је у раном добу живота ...</i>	1. Којто е роден или израсъл относительно скоро... 4. Којто е от хора в такава възраст...	1. Находящийся в возрасте от отрочества до зрелых лет (противопол. старый)... 1. ... ~ <i>Из молодых да ранний.</i>	1. „o człowieku (także o zwierzęciu): taki, który wyszedł z okresu dzieciństwa ... 1. ... Δ <i>Młody człowiek ...</i>
МОЛОДОЈ 1.2 РАЗГ. ‘БОЛЕЕ МОЛОДОЙ И ПОЭТОМУ МЕНЕЕ ОПЫТНЫЙ’ [ТОЛЬКО В ФОРМЕ КР] (КОЈИ ЈЕ НЕУЖ, НЕЗРЕО, НЕПРОМИШЛЕН, НЕИСКУСАН)			
1. ... в. 1) (обычно у вези са “луд”, “зелен“) <i>који још није достигао духовни развој зреле особе ...</i> 2) <i>који одражава такву особу ...</i>	3. ... • <i>Нар.-поет.</i> Лудо-младо, луди-млади.	1. Обычно в краткой форме. С неопр. формой глаг., а также с союзом чтобы и неопр. формой глаг. <i>Разг.</i> Слишком неопытный, незрелый ...	
	11. ... ◊ Млад и зелен и (ськр. млад-зелен). <i>Разг.</i> 1. Съвсем млад. 2. Неопитен, незрял. ...		
МОЛОДОЈ 1.3 ‘СОХРАНИВИШИЙ СВОЙСТВА МОЛОДОГО’ (КОЈИ ИМА (ЈЕ ЗАДРЖАО) СВОЈСТВА МЛАДИЊА, КРЕПАК (О СТАРОМ ЧОВЕКУ...))			
1. г. (уз именицу старац) 1) ... <i>крепак, бодар ...</i> 2) ... <i>прерано остарео, ороную ...</i>	3. ... // Којто постыпа, чувства се, проявља се като в такава възраст ...	1. ... ◊ Казаться, чувствовать себя и т. п. МОЛОДЫМ (МОЛОДОЙ), МОЛОЖЕ: 2. ... ◊ <i>Дело молодое</i>	

РСАНУ	РБАН	БАС	СЈРРАН
МОЛОДОЈ 1.4 'СВОЈСТВЕННИЙ МОЛОДОМУ ВОЗРАСТУ' (КОЈИ ЈЕ СВОЈСТВЕН МЛАДОМ УЗРАСТУ)			
1. б. ... својствен такој особи, младалачки ...	2. Който е на човек в такава возраст ... <i>Противоп.</i> стар 3. Който е присьщ на тази возраст, на тези години; младежки. <i>Противоп.</i> старчески.	1. ... ◇ Молод, молада сердцем, душой 1. ... □ Молодое, ого, ср., в знач. суц: 2. ... ◇ Молодые глава, мол одо елицо, мол додой голос, жест, взгляд шт. п.	2. dotyczący młodzieńca lub dziewczyny, charakterystyczny dla ich wieku ... 2. ... ◇ fraz. Młode lata, młody wiek 2. ... Δ pot. Cos (np. suknia) jest za młode
5. а. који се односи на особу у раном добу живота ...	7. За отрязък от време — който е след детството и преди зрелостта ... <i>Противоп.</i> стар.	2. Относящийся к молодости ... (противопол. старческий, стариковский)	
5. б. ... својствен младости, младалачки ...			mlody, mloda w użyciu rzeczownikowym 2. po młodemu rzad. „tak jak człowiek młody ...”
МОЛОДОЈ 2.1 'НЕДАВНО ПОЈАВИШИЈ СЈА' (КОЈИ СЕ НЕДАВНО ПОЈАВИО / ИЗНИКАО / РОДИО СЕ)			
2. а. ... (о дреећу, растићу) ... б. ... (о усевица, плодовица и сл.) ...	1. ... // За растение —	3. ... О животных	3. о гошимах
2. в. ... (о раном поврћу) ...	6. За фасул, бамя, лук и др. —	3. ... О растениях	

РСАНУ	РБАН	БАС	SJRPAN
<p>4. б. који постоји <i>однедавна</i> ...</p> <p>4. г. песн. тек <i>настали, рани</i> ...</p>	<p>10. Диал. За месец (луна) <i>Противоп.</i> стар, на разсип.</p>	<p>3. ... □ <i>радостный луч молодого дня...</i></p> <p>3. ... ◇ <i>Молодой месяц, мол од ая луна, заря и т. и.</i></p>	<p>1. ... Δ <i>Młody książę, młody miśsiąc, miśsiączek</i></p>
<p>8. (у именичкој служби у одр. виду) ... б. (младо с, у мн. млади м) <i>младунице, младунцац животиње</i> ...</p>		<p>3. ... □ <i>Молодые, ы х, мн., в знач. суш.: птица высиживать свои яйца и воспитывать молодых ...</i></p>	<p>młody, młoda w użyciu rzeczownikowym</p> <p>młode w użyciu rzeczownikowym</p>
<p>МОЛОДОЙ 2.2 'НЕДАВНО ИЗГОТОВЛЕННЫЙ, ЕЩЕ НЕЗРЕЛЫЙ' (НЕДАВНО СПРАВЪЕН, ЈОШ НЕЗРЕО)</p>			
<p>3. а. ... <i>који је недавно произведен, справъен</i> ... (о млечним, алкохолним производима и сл.) ...</p>	<p>5. Само в съчет. <i>младо вино.</i></p>	<p>4. Обычно в полной форме. Недавно приготовленный (без достаточной крепости, остроты). О напитках, продуктах и т. п.</p>	<p>3. ... Δ <i>Młode wino, piwo</i> ...</p> <p>3. ... Δ <i>Młode masło</i> ...</p>
<p>3. б. <i>који је недавно добивен</i> ...</p>			
<p>МОЛОДОЙ 2.3 'НЕДАВНО СТАВШИЙ КЕМ-ТО' (КОЈИ ЈЕ НЕДАВНО ПОСТАО ОНО ШТО ИМЕНИЦА ОЗНАЧАВА)</p>			
<p>1. в. ... З) <i>који је без искуства, почетник</i> ...</p> <p>4. а. <i>који је у раној фази формирања</i> ...</p>	<p>8. Който е от скоро, от неотдавна <i>някакъв ... Противоп.</i> стар, отдавнашен</p> <p>9. Който съществува отскоро ... <i>Противоп.</i> стар.:</p>	<p>3. Обычно в полной форме. Недавно возникший ...</p> <p>3. ... Начинаящий свою деятельность в какой-либо области, организации и т. п.</p> <p>3. ... □ <i>молодой член партии.</i></p>	<p>1. ... Δ <i>Młode siły, talenty itp.</i></p>

РСАНУ	РБАН	БАС	СЈРПАН
6. ист. (као први део у називима организација, удружења и сл.) <i>који се бори за остварење неког ... програма ...</i> Млада Европа			1. Δ Młoda Polska а) окрес у литератури и сшце ... б) тајну звање ...
МОЛОДЫЕ 2.4, ПРЕИМ. В ФОРМЕ МН В ФУНКЦИИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО; УХОДЯЩ. РАЗГ. 'НЕДАВНО ВСТУПИВШИЕ В БРАК' (У СЛУЖБИ ИМЕНИЦЕ: ОСОБЕ НЕДАВНО СТУПИЛЕ У БРАК)			
8. (у именичкој служби у одр. виду) в. (и комп.) м мн.		5. Молодые, ых, мн. (ед. молодой, ого, м., молодой, ой, жс.), в знач. сушц.	mlody, mloda w użyciu rzeczownikowym 2. ,ран mlody, рanna mloda; w /m:
МОЛОДОЙ 3, УХОДЯЩ. 'ПРИНАДЛЕЖАЩИЙ ОДНОМУ ИЗ СЛЕДУЮЩИХ ПОКОЛЕНИЙ' (КОЛИ ПРИПАДА НЕКОМ ОД НАРЕДНИХ ПОКОЛЕЊА (У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНО))			
За даљи преглед значења в. Табелу 3			

Табела 3: Реализације употребе семантичког комплекса 'коли припада неком од наредних поколења' и деривирана значења из овог комплекса у РСАНУ, РБАН, БАС и СЈР РАН.

РСАНУ	РБАН	БАС	СЈР РАН
<p>МОЛОДОЈ 3, УХОДЈАЦ, ПРИНАДЛЕЖАЩИЈ ОДНОМУ ИЗ СЛЕДУЈУЩИХ ПОКОЛЕНИЈ (КОЈИ ПРИПАДА НЕКОМ ОД НАРЕДНИХ ПОКОЛЕЊА (У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНО))</p> <p>1. Д. (у комп.) 1) који се касније родио: млађи брат, млађи три године; 2) уз име (презиме) неке особе да би се она разликовала од старије особе истог имена (презимена), обично из исте породице, заједнице и сл.: Петар Настић млађи, Петронијевић млађи, Милица млађа.</p>	<p>1. ... // Който е по-малък на години по отношение на друг (други). — <i>На колко години си? — обади се погът. — На четиресе. — Млад човек!</i></p>	<p>1. ... ◇ М о л о ж е на год (два года и т. п.). При обозначении разницы в летах, возрастe — о том, кому меньше лет: она была двумя годами его моложе; Даша была моложе сестры лет на пять.</p> <p>1. ... При фамилиях — для обозначения детей (в отличие от родителей): Вы ведь не бранились еще с молодым Берестовым; Молодой Щербацкий, поступив во флот.</p>	<p>1. ... Δ Młodsza linia, galaż (rodu) „potomkowie pochodzący od drugiego z kolei syna”: Bulla Aleksandra III umocowywała na tranie galaż [galaż] młodszą Ka-zimierza.</p>
<p>УСПОСТАВЉЕНО ПРЕМА 3 – ГРАМАТИЧКИМ И СИНТАКСИЧКИМ СРЕДСТВИМА</p>			
<p>7. (у комп.) а. (понекад у именичкој служби) нижи по рангу, чину; који је на некој лествици у некој хијерархији; нижи, потчињени, подређени: млађи разред, млађи секретар; Ми млађи морамо онако, како господа кажу; млађи у служби; б. покр. послушан, покоран: Не велим ја да буде слуга него да буде млађи.</p>			<p>1. ... Δ Młodszy rangą, stopniem „niższy pod względem rangi, sitopnia”</p>

<p>8. (у именичкој служби у одр. виду) а. (ређе комп.) м мн. млађи нараштај, омладина, младеж (често као заступници нових тенденција у политичком и културном животу): млађи се веселе, Млади се привикавају новинама;</p>	<p>11. Като <i>сѣц.</i> младо <i>ср.</i> – млади <i>мн.</i> Разг. Мъж или жена в младежка възраст.: <i>Днешните млади нито в господа вярват, нито баца и майка зачитат, младо на старо лакърдия не отвърща; Младо без парица, старо без душица. Послов.</i></p>	<p>млоды, млода w użyciu rzeczownikowym 1. „млоды мѣжczyzna, млода kobieta”: Ludzka rzecz, że млоды zgrzeszył; Pomiędzy tym dwojgiem млодых zawiązywał się tkliwy związek uczucia; Mimo pięciu krzyżyków млодего były przeskokczył; Zatem się rzuciło kilku млодых od stołu i panom służyło 1. ... Δ <i>pot.</i> Od млодего „od najwcześniejszych lat, od młodości”</p>
<p>8. (у именичкој служби у одр. виду) ... г. (у комп. у сва три рода, а у мн. м) заст. слуга, служниче: Једино млађе које нам је остало била је наша стара баба куварица; соба за млађе.</p>		
<p>4. в. геол. <i>који је скоријег постања (о небеским телима, геолошким формацијама, земљишту):</i> Земља је млађа од читавог Сунчевог система; млада долина, млађи речни наноси.</p>		<p>4. „ukształtowany, powstały w późniejszym okresie (w zestawieniu z tym, co było poprzednio), stosunkowo ifiedawno istniejący, niedawno odkryty, późniejszy”: Gromadzące się osady układały się z biegiem czasu jedne na drugich tak, że млодsze leżą na starszych; Najмлодszym zbożem, bo dopiero pod sam koniec wieków średnich rozpowfszechnionym w Europie, jest tatarska; Geologicznie Polska jest krajem млодым; dawnymi i млодzymi laty.</p>